

OBNOVA

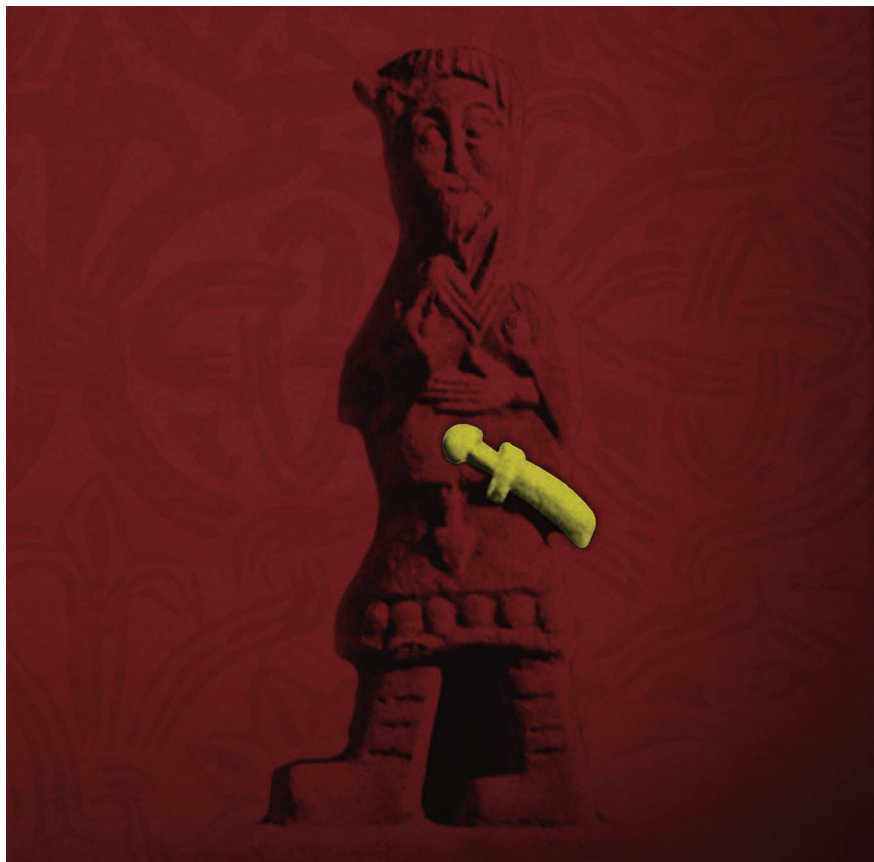
ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

BROJ 11
TEMA BROJA:
RAT

ZAGREB, KOLOVOZ 2019.

SLIKA NASLOVNICE

Ante Brešić pl. Mikulić, doctorandus hist. art., mag. art.
Baština rata, ulje na platnu, 40 x 40 cm

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

VODITELJ UREDNIŠTVA

Marin Sabolović

UREDNIŠTVO

Goran Dejanović

Davor Dijanović

Edin Muftić

UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

TAJNIK UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

ZNANSTVENI ODBOR

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut Ruđer Bošković

doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju

doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

RECENZENTI

doc. dr. sc. Krešimir Bušić

prof. emeritus Tihomir Hunjak

doc. dr. sc. Danijela Lucić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Zvonimir Džoić

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE UZ TEMU BROJA

Delimir Hrestak

(fotografije Stalnog postava Domovinskog rata Bjelovar)

Privatna arhiva Mile Ćuka i Josipa Lucića

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić ..... dominik.andreic@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art., (doktorand) .... ante.b.m@hotmail.com
Davor Dijanović ..... davor.dijanovic@gmail.com
Tomo Hunjak, BSc..... hunjaktomo@gmail.com
Borna Kuri, student informatike ..... borna.kuri@gmail.com
Nera Meštrović, mag. arch., mag. ling. .... nera.mestrovic@gmail.com
Edin Muftić, mag. hist..... eddin.muftic@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur. (doktorand)..... theodorospara@gmail.com
Marko Rajić, bacc. hist..... marko1raic@gmail.com
Marin Sabolović, mag. geog. (doktorand) ..... marinsabolovic@net.hr
Ivan Trogrlić, student povijesti..... trogrlic.ivan@gmail.com
Mario Tomas, mag.hist. .... mariotms1@gmail.com
Antonio Karlović ..... karlovic2202@gmail.com
Marko Mustić, student sociologije ..... marko.mustic@gmail.com
Josip Vdović, mag. hist..... josip.vdovic@hotmail.com
Tomislav Smoljan, mag. theol..... tsmoljan@hotmail.com
Zrinka Bušić ..... zrinkabusic@gmail.com
Antun Lešić mag. educ. philol. croat. et. hist. .... antun.lesic@gmail.com
Mate Vodarević
Veronika Paradžik ..... veronika.paradzik@gmail.com

SADRŽAJ

Riječ uredništva 8

RADOVI VEZANI UZ TEMU BROJA

Metafizika rata u misli Juliusa Evole..... 14

MARIO TOMAS

Razgovor s umirovljenim generalom Josipom Lucićem..... 24

MARKO PARADŽIK

„Temelji visoke ratne umjetnosti“ 39

IVAN TROGRLIĆ

Razgovor s generalom Milom Ćukom..... 50

MARIN SABOLOVIĆ

Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“..... 58

DOMINIK ANDREIĆ

Problematika muzeologije i muzeografije Domovinskoga
rata s posebnim osvrtom na privatne zbirke 73

MARIN SABOLOVIĆ

Rat u Mutanabbijevoj poeziji..... 87

EDIN MUFTIĆ

Ratna biografija krvavog baruna:
Roman von Ungern-Sternberg..... 99

BORNA KURI

Zemljopisno-strateške osobine
fortifikacijskoga sustava Vallo Alpino
na hrvatskom primjeru – kompleks Zvoneća..... 110

NERA MEŠTROVIĆ

Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja
Franje Tuđmana i Carla Schmitta 119

MARKO PARADŽIK

Razgovor s dr. sc. Mirkom Bilandžićem 131

TOMO HUNJAK

Novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država
i Ruske Federacije 141

DAVOR DIJANOVIĆ

RAZNO

Prikaz knjige Feliksa Konecznyja – „Raznolikost
civilizacija“ 177

MARKO RAIČ

Prikaz knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede:
Povijest hrvatske političke emigracije
1945. – 1990.“ 184

MARKO PARADŽIK

UMJETNOST

Dekonstrukcija Kronosa 190

ANTE BREŠIĆ PL. MIKULIĆ (COMES)

KNJIŽEVNOST

Slutnja 196

KAPISTRAN

Vojnik	197
MATE VODAREVIĆ	
Nevjernici.....	202
MARKO MUSTIĆ	
Noćna stvorenja	203
MARKO MUSTIĆ	
Rat.....	204
JOSIP VDOVIĆ	
Otpor	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Terorist.....	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Praznodušje.....	207
ANTUN LEŠIĆ	
Dečki	207
ANTUN LEŠIĆ	
Z i J.	208
ZRINKA BUŠIĆ	
Zvonku:	209
ZRINKA BUŠIĆ	
„Teta Veronika“	210
VERONIKA PARADŽIK	
Mrak.....	211
ANTONIO KARLOVIĆ	

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji,

poznavajući istraživanje rata na ovim prostorima, multidisciplinarnost i interdisciplinarni pristup objedinjeni u jednoj publikaciji vrlo je rijetka pojava. No svjetska praksa, koju bi usputno valjalo preslikati na budućnost istraživanja rata u Hrvatskoj, pokazala je kako se rat može proučavati prožimajući različita znanstvena polja od filozofije, književnosti i povijesti umjetnosti preko psihologije, sociologije do povijesti i geografije. Upravo takav pristup može doprinijeti onome čemu mnogi od nas teže, a to je revitalizacija hrvatske nacionalne biti i zajedništva, koji su svoj vrhunac doživjeli u obrambenom Domovinskom ratu, okupljenih oko ideje o samostalnoj i neovisnoj državi pod cijenu vlastitog zdravlja i života, gdje je ljudski život bio tek žrtva za nadzemaljsko, vješto opisano u sintagmi za „oltar Domovine“, a to je Hrvatska.

U današnjem svijetu žednom pacifista govoriti o Hrvatima kao ratničkoj naciji možebitno nije poželjno, ali meritorno bismo učinili povijesnu nepravdu i bilo bi više nego neobično govoriti o kontekstu rata, a pritom ne spomenuti hrvatsko srednjovjekovno kraljevstvo i dinastijske sukobe, ratna umijeća srednjovjekovne ratne mornarice, njezinih okretnih brodova i neretvanskih gusara, konjanike i pješake, uskoke, haramije, graničare i husare, pukovnije husara u francuskoj vojsci Napoleona I. Bonapartea, bokeljske mornare, serežane i domobrane i velike vojskovođe Pavla I. Šubića, Petra Kružića, Bernardina Frankopana, Petra Berislavića, Hrvoja Vukčića Hrvatinića, Nikolu barona Jurišića, Nikolu Šubića Zrinskoga, Marka Mesića, Luku Ibrišimovića, Adama Franju Burića, Josipa Jelačića, Svetozara Borojevića od Bojne. Ratnu svakodnevicu, ili njezino priželjkivanje, ako se to tako strogo može nazvati, redovito su pratila književna djela od Gundulićeva „Osmana“, Marulićevih „Molitve suprotive Turkom“ i „Judite“, opere „Nikola Šubić Zrinski“ Ivana pl. Zajca proslavljene po Markovićевой domoljubnoj pjesmi „U boj, u boj“ te suvremena Krležina antiratna djela, ali s vrlo konciznim opisima ratnih nedaća „Hrvatski bog Mars“, odnosno novela „Tri domobrana“, „Baraka Pet Be“ i „Bitka kod Bistrice Lesne“. Hrvatske su vojnike redovito pratile budnice poput Mihanovićeve „Horvatske domovine“, Livadićeve „Još

Hrvatska ni propala“, do domobranskih narodnih pjesama Drugoga svjetskoga rata „Ja sam junak iz doline“, „Podravino moja mila“ itd.

Kapaciteti promišljanja mladih suradnika Časopisa u ovom su broju izašli izvan hrvatskih granica proučavajući brojna djela različitih znanstvenih grana, interpretirajući talijanske mislioce, arapske pjesnike, austrijske nadvojvode, ali naravno, nezaobilazno, ne zaboravivši obrambeni Domovinski rat koji je prikazan različitim pristupima, s naglaskom na njegovim sudionicima u razgovorima. Vrlo zanimljiv i jedinstven pristup analize književnoga opusa arapskoga pjesnika Mutanabbija prikazao je Edin Muftić. Književnost u ratu stoga nije rijetka pojava, sasvim suprotno, ona redovito prati slavne junake i bitke, svu tragediju i ponos rata, možda najbolje opisana u pokliču, koji je prilog radu, o „prkosnom životu i časnoj smrti“. Filozofski pristup ratu opisan je u analizi opusa talijanskoga filozofa Juliusa Evole, njegovim razmatranjima o vjerskim pohodima antičkoga Rima, križarskih ratova i džihadu, ali i suvremenoj formi rata, koju je u radu proveo Mario Tomas, sad već tradicionalno proučavajući Evolin lik i djelo. Ivan Trogrlić opisuje i interpretira priručnik austrijske carske vojske „Temelji visoke ratne umjetnosti“ nadvojvode Karla Habsburškog koji opisuje taktiku i logistiku potrebnu za uspješno vođenje rata, ali i analizu stanja u oružanim snagama Austrijskoga Carstva, pregled fortifikacijskih sustava i bitaka, naglašavajući potrebu za reformom vojske. Nastavno na vojskovođe Borna Kuri u biografiji krvavog baruna Romana Feodorovicha von Ungen-Stenberga daje kronološki pregled života konzervativnoga ratnoga heroja Prvoga svjetskoga rata rođenoga u Njemačkoj, vojnoga službenika Ruske vojske i pobornika mongolsko-kineskoga carstva. Tema velikoga rata obrađena je i u radu arheologinje Nere Meštrović koja opisuje fortifikacijski sustav Vallo Alpino građen na granici Italije s Francuskom, Švicarskom, Austrijom i Jugoslavijom, posebno se osvrćući na obilježje fortifikacijskoga sustava Zvonec.

Marko Paradžik je u radu „Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja Franje Tuđmana i Carla Schmitta“ obradio temu partizanskoga ratovanja i time spojio strani i domaći pogled na jedan specifičan oblik ratovanja.

Obrambeni Domovinski rat obrađen je u razgovoru s umirovljenim general-pukovnikom Milom Čukom, osobnim čuvarom prvoga hrvatskoga predsjednika Franje Tuđmana koji kasnije postaje njegov pobočnik, a potom i zapovjednik Prvoga hrvatskoga gardijskoga zбора,

postrojbe zadužene za zaštitu predsjednika Republike Hrvatske. U razgovoru su otkriveni brojni nepoznati, a vrlo zanimljivi detalji i anegdote, opisan je sam predsjednik, što je dalo drukčije svjetlo na danas ponovno aktualan lik Franje Tuđmana. Marko Paradžik razgovarao je s umirovljenim generalom zbora Josipom Lucićem, dotaknuvši se uloge vrhovnoga zapovjednika u obrambenom Domovinskom ratu, pristupanju obrani Republike Hrvatske od prvih sukoba na Plitvicama do vojno-redarstvenih operacija s kojima je oslobođen okupirani teritorij Republike Hrvatske. Razgovor otkriva i poslijeratni angažman u Hrvatskom generalskom zboru, u braniteljskim udrugama i ulogu generala Lucića u sportu. Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“ donosi Dominik Andreić. U ocjeni djela autor prikaza navodi kako su, s vojno-povijesnoga stajališta, vrlo koncizno istaknute bitke i bojišta u kojima su sudjelovale hrvatske oružane formacije te ocjenjuje kako je to djelo neizbježna literatura za sve istraživače, nastavnike i studente. Muzeologija i muzeografije artefakata proizašlih iz Domovinskog rata opisani su u radu koji obrađuje problematiku oskudnoga broja muzejskih postava i naglašava nužnost osnivanja jedinstvenoga vojnoga muzeja, čija se realizacija čeka desetljećima, uzdajući se u svjetsku praksu osnivanja vrlo atraktivnih i povijesno vrijednih muzejskih koncepta.

Suvremene geopolitičke teme pod nazivom „Novi hladni rat“ obradio je Davor Dijanović s aktualnom problematikom američko-ruskih odnosa i novom vrstom ratovanja fokusiranom na diplomaciju, medijske propagande, energiju, ali i dalje tradicionalno i na vojsku. Tomo Hunjak razgovarao je s dr. sc. Mirkom Bilandžićem o aktualnim temama međunarodne i nacionalne sigurnosti, terorizmu, krizama, uključujući i aktualnu migrantsku krizu, ali i nacionalno jedinstvo koje smo ponovno, nakon ratnih godina, pokazali nakon uspjeha hrvatske nogometne reprezentacije.

Radovi nevezani uz temu broja odnose se na prikaze pravnika Marka Paradžika i povjesničara Marka Raića. Paradžik je u prikazu knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede: Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.“ apostrofirao povijesni značaj hrvatske emigracije i borbe za ideju hrvatske države geografski vrlo daleko s naglaskom na južnoameričke receptivne države u kojima hrvatski emigranti i danas, nakon više desetljeća, i dalje djeluju. Marko Raić napisao je prikaz knjige „Raznolikost civilizacija“ poljskoga

autora Felixa Konecznya, usporedivog s velikim Oswaldom Spenglerom u vidu filozofije povijesti.

Cjelina o umjetnosti obuhvaća pregled likovnoga ciklusa magistra umjetnosti Ante Brešića Mikulića „Dekonstrukcija Kronosa“, njegov tehnički opis, koncept temeljen na Kronu – grčkom božanskom utjelovljenju vremena – povezujući povijesnu kroniku filozofske misli s ikonologijom lika. Autor na koncu opisuje djela nazvana „Aristokracija“, „Timokracija“, „Oligarhija“, „Demokracija“ i „Tiranija“. Broj zatvara književnost, od proze pisane pod pseudonimom sukladno proglasu iz osmoga broja časopisa imamo djelo „Slutnja“, autora koji se nazvao „Kapistran“ po svecu koju se borio s Turcima te je pokopan u Hrvatskoj, i tematski prikladan tekst „Vojnik“ autora Mate Vodarevića. Poeziju u ovom broju piše nekoliko starih autora kao što su Antonio Karlović („Mrak“), Marko Mustić („Nevjernici“, „Noćna stvorenja“), Josip Vdović („Rat“) i nekoliko novih autora: Tomislav Smoljan („Otpor“, „Terorist“), Antun Lešić („Praznodušje“, „Dečki“) i naposljetku Zrinka Bušić, nećakinja Zvonka Bušića, s dvije intimne pjesme („Z. i J.“, „Zvonku“). Uz navedene pjesme tu je i pjesma Veronike Paradžik, kćeri Ante Paradžika, pod naslovom „Tetka Veronika“, posvećena ženi koja je proljećarima nosila hranu u zatvor nakon što su došli pod udar komunističkoga režima.

S obzirom na to da je dosta gore navedenih radova iz književnosti tematski vezano uz ovaj broj časopisa, valja se vratiti na početak i konstatirati kako bi započeti bilo koje djelo o ratu, a ne citirati Konfucijeva suvremenika, vojskovođu i mislilaca rata Sun Tzua, bilo kao otići u Rim, a ne vidjeti Petra (*videre Petrum*). Jednako tako bilo bi vrlo neodgovorno analizirati i interpretirati kulturu, društvo i politiku u Hrvatskoj, a da se pritom ne obradi rat kao sociološki fenomen, ovoga puta s posebnim naglaskom na obrambeni Domovinski rat jer, kako piše Sun Tzu u 6. stoljeću prije Krista:

...rat je od životne važnosti za državu; to je područje u kojem se rješava biti ili ne biti; to je staza koja vodi u sigurnost ili propast. (Ili »jer je (bojno polje) mjesto gdje se rješava pitanje života i smrti (a rat) put da se ostane živ ili propadne«.) Stoga je nužno dobro ga proučiti...

Marin Sabolović,
voditelj Uredništva časopisa „Obnova“

*»Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!«
Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kervcu domovini!*

Ulomak iz pjesme Antuna Mihanovića „Horvatska domovina“

TEMA BROJA

RAZGOVOR S DR. SC. MIRKOM BILANDŽIĆEM

Razgovarao Tomo Hunjak¹

Dr. sc. Mirko Bilandžić, izvanredni profesor, znanstveni savjetnik, uposlen je na Odsjeku za sociologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje predaje kolegije Terorizam i društvo te Sociologija nacionalne i međunarodne sigurnosti. Na Sveučilištu u Zagrebu voditelj je i poslijediplomskoga specijalističkoga studija Upravljanje krizama, dok je na sveučilišnom Vojnom studiju nositelj modula za vojnoobavještajnu specijalizaciju. Glavni je i odgovorni urednik znanstveno-stručnoga časopisa „Polemos“ za interdisciplinarna istraživanja rata i mira. Objavio je osam (8) knjiga te pedesetak znanstvenih i stručnih radova iz okvira prije svega sociološke znanosti i političkih znanosti: područja nacionalne i međunarodne sigurnosti, terorizma, protuterorizma, komparativnih obavještajnih sustava. Važnije knjige su: „Sjeme zla: uvod u studije terorizma“ (2014.), „Sjeme zla: elementi sociologije terorizma“

---

¹ BSc, Đure Sudete 38, Varaždin, hunjaktomo@gmail.com

(2010.), „Sjeverna Irska između rata i mira“ (2005.); „Osnove nacionalne sigurnosti“ (2005., suautor), „Politički i obavještajni sustav Ujedinjenog Kraljevstva“ (2000).

U hrvatskom se društvu već veoma dugo proteže i koristi pojam krize kao opisa stanja u kojem se nalazimo. Na internetu se lako mogu naći domaće televizijske emisije starije od petnaest godina u kojima se raspravlja o krizama. Takav diskurs opstaje sve do danas. Bilo da je riječ o ratnoj, političkoj, gospodarskoj ili aktualnoj imigrantskoj krizi, taj je pojam u našem društvu sveprisutan već dugi niz godina. Jesu li permanentna krizna stanja u Hrvatskoj grijesi naših pojedinaca ili je ipak u pitanju neka vrsta društvene patologije? U kojoj mjeri smo mi kao društvo, to jest pojedinci koji se ne nalaze na izvršnim funkcijama odgovorni za takvo dugotrajno stanje? Jesu li jedan od uzroka relativno kratka samostalnost naše države pa time i nedostatak sudjelovanja pojedinca u civilnom društvu i njegovim procesima i posljedično tomu nedostatak osjećaja odgovornosti?

Ako se pojam kriza promatra u standardnom trinitarnom odnosu s rizicima i sigurnošću, može se ustvrditi da su krize i krizna stanja dio društvenih odnosa i životne svakodnevice. Kriza je stanje u kojem su temeljne vrijednosti i poredak dovedeni u pitanje s osnova redovitoga funkcioniranja. One podrazumijevaju ekstremne događaje koji uzrokuju značajne poremećaje te živote ljudi i imovinu stavljaju u rizične situacije, odnosno situacije različite od uobičajenih. Krize neminovno utječu na sigurnost, a generirane su raznim oblicima rizika. Upravo tip rizika, ali i sposobnost odgovora na rizike i upravljanja krizama uvjetuje vrstu krize, njezin opseg, intenzitet i trajanje. Kao jedna od temeljnih ljudskih i društvenih funkcija, sigurnost cilja očuvati i razviti vrijednosti. Vrijednosti (individualne, društvene, nacionalne, međunarodne itd.) su predmet i cilj sigurnosti i to stoga što su one izložene ugroženostima koje prate čovjeka, njegovu društvenu i prirodnu okolinu, društvenu i državnu zajednicu, kao i međunarodno okruženje u svakom trenutku i na svakom mjestu. Upravo ta činjenica i daje sigurnosti status temeljne životne i društvene funkcije: sigurnost nije sve, ali bez sigurnosti sve ostalo je ništa. Promatrano u navedenom okviru, lako se uočava da su krize i krizna stanja dio funkcioniranja hrvatske države i društva. U svojoj povijesti Hrvatska nije bila suočena samo s krizom: bila je suočena i s katastrofom. Ta je katastrofa bila velikosrpska agresija koja je dovodila u pitanje i sam nastanak i opstojnost hrvatske države.

Nakon stvaranja države i njezinoga ustavnopravnoga i teritorijalnoga zaokruženja nakon oslobađanja okupiranih dijelova zemlje, u procesu postratne izgradnje, institucionalizacije i demokratizacije, Hrvatska se suočila, a što traje do danas, s različitim tipovima kriza: političkim, socijalnim, ekonomskim, upravljačkim, moralnim, duhovnim. Te su krize, različitoga opsega, intenziteta i trajanja, nastajale i nastaju u složenom odnosu egzogenih i endogenih faktora i procesa. Neke od njih zbog složenosti, ali i deficita u pogledu kompetencija iz okvira kriznog menadžmenta još su uvijek na sceni.

Kako ocjenjujete hrvatsku nacionalnu sigurnost u usporedbi sa zemljama Europske unije? Utječe li relativno visoka nacionalna i vjerska homogenost našega naroda pozitivno na nacionalnu sigurnost? Uzevši u obzir nedavna događanja diljem Europe tijekom imigrantske krize, stvara se dojam da države homogenijega kulturološkoga sastava i s manjim brojem useljavanja imaju viši stupanj nacionalne sigurnosti. Je li to samo iluzija ili postoji korelacija između tih varijabli? Koji su razlozi tomu?

Nacionalno jedinstvo, društvena solidarnost, društveno i institucionalno povjerenje i nacionalna homogenost nesporno su važni elementi socijalne, a time i ukupne nacionalne sigurnosti. U četvrtstoljetnom postojanju nacionalna sigurnost Hrvatske prošla je dramatičan put. Nacionalna sigurnost odnosi se na sigurnost države i nacije. Nacionalnu sigurnost Hrvatske te institucije nacionalne sigurnosti i njihovo funkcioniranje moguće je analizirati kroz dvije faze i perspektive pri čemu su obje neodvojive od procesa državotvornosti. Prva faza odnosi se na proces stvaranja hrvatske države, a druga na proces njezine unutarnje izgradnje. Početno razdoblje nastanka hrvatske države karakterizira amalgam različitih procesa i događaja: ratne okolnosti, embargo međunarodne zajednice, međunarodnopravno priznanje, angažman međunarodnih mirovnih misija u Republici Hrvatskoj, oslobođenje okupiranih područja i uspostava suvereniteta na međunarodnopravno priznatom teritoriju. Veličanstveni Domovinski rat dokazao je da hrvatska država posjeduje funkcionalne sposobnosti te da je sposobna ostvariti temeljne kategorije nacionalne sigurnosti: fizički opstanak države i njezinoga stanovništva te teritorijalni integritet. Nesporna je činjenica da je RH u prvom desetljeću postojanja unatoč nepovoljnim okolnostima ipak uspjela izgraditi i sve funkcionalne komponente sustava nacionalne sigurnosti (oružane snage, sustav vanjskopolitičkih institucija, obavještajni sustav

itd.). Postratne okolnosti, stanovita postratna izolacija Hrvatske zbog unutarnjih demokratskih deficita i problema vladavine prava i pravne države, post-totalitarno povijesno nasljeđe, loša gospodarska situacija i posljedice nemoralne i pljačkaške privatizacije, utjecaj nepovoljnih vanjskih okolnosti te razvoj modela sustavne političke korupcije zasigurno su ključne determinante razvoja duboke krize s kojom se Hrvatska suočila od kraja 1990-ih, a koja se osjeća i danas. Ipak, i u tim je okolnostima Hrvatska izgrađivala sustav nacionalne sigurnosti i ostvarila strateške nacionalne interese punopravnim članstvom u euroatlantskim asocijacijama. Hrvatska je definitivno zauzela mjesto važnoga subjekta međunarodnoga poretka i međunarodne sigurnosti. Konačno, u dva desetljeća prošla je put od egzistencijalne ugroženosti i dovođenja u pitanje opstojnosti do faktora stabilnosti. Od uvoznika međunarodne sigurnosti Hrvatska je postala izvoznik sigurnosti i održavatelj i stvaratelj međunarodnoga mira i sigurnosti.

U pogledu fundamentalnih kategorija nacionalne sigurnosti može se ustvrditi da je u suvremenom razdoblju Hrvatska potpuno sigurna država. Podrobnija pak analiza ukupnosti sektora nacionalne sigurnosti (vojno, političko, ekonomsko, socijetalno i ekološko) ukazuje na nešto drukčiju sliku. Socijalnoznanstvena analiza unutarnje i vanjske empirije primjerenom metodologijom ukazuje na nekoliko ugrožavajućih izvora i sigurnosnih fenomena. Uz utemeljene stručne procjene da Hrvatskoj ne prijete nikakva vojna ugrožavanja u predvidivoj budućnosti, nevojno područje ostaje u središtu interesa. Ekonomska sigurnost, sigurnost gospodarskoga sustava i gospodarski razvoj zasigurno su na prvom mjestu. Gospodarski je sektor presudno područje nacionalne sigurnosti, i to ne samo zbog ekonomske situacije već i učinaka na druga društvena kretanja. Demografska pitanja i pitanje iseljavanja obrazovanih i nezadovoljnih dijelova populacije bez perspektive i jednakosti prilika izazov su nacionalne sigurnosti. Korupcija je poseban ugrožavajući čimbenik u Hrvatskoj, izravno povezan s ekonomskom situacijom. Korupcija, iako u silaznom trendu u pogledu konačnih financijskih i materijalnih šteta, ključno je obilježje hrvatske scene, što potvrđuju i recentna izvješća Transparency Internationala. Tzv. sustavna politička korupcija dominantan je oblik upravljanja Hrvatskom zadnjih dvadesetak godina, dominantan oblik društvenih odnosa, osvajanja vlasti i održavanja na vlasti. Takav model nije rezultirao samo urušavanjem, uništavanjem ili pljačkom hrvatske države i hrvatskog društva, već su nepotizmi, klijentelizmi, kronizmi i prljavo-partikularni interesi i utjecaji doveli do

negativne kadrovske selekcije i bitnih deficita institucionalnih državnih kapaciteta. Ukupno, sustavna politička korupcija ugrozila je nacionalnu sigurnost Hrvatske i riječ je o ugrožavanju iz unutarnje okoline. Protuterorizam i s njim povezana krizna žarišta i ugrožavajući procesi (npr. migracije) koji proizlaze iz terorističkoga kompleksa važan su sigurnosni izazov. Hrvatska nije izuzeta od terorističke prijetnje, i ne samo islamističke. Međunarodne dimenzije nacionalne sigurnosti Hrvatske, odnosno obveze izvršavanja savezništva koje proizlaze iz članstva u euroatlantskim integracijama jedno su od presudnih područja nacionalne sigurnosti i nacionalnih interesa. Regionalna sigurnost, uz ekonomsku sigurnost i korupciju, možda je i najveći izazov za nacionalnu sigurnost Hrvatske u predvidivoj budućnosti.

Višedimenzionalna nestabilna situacija u nizu regionalnih društava i država izazov je sama po sebi. No, regionalni kontekst ne može se promatrati izvan širih međunarodnih strateških interesa. Recidivi agresivne ekspanzionističke prošlosti i recentne kontinuirane agresivne izjave službene Srbije i nastupi prema susjednim državama uvjetuju i sigurnosnu reakciju. Odnosi između Hrvatske i Srbije na najnižoj su razini od vremena velikosrpske agresije na RH. Razdoblje postratne tranzicije i ograničenoga partnerstva nije nastavljeno. Ambivalentnim aktualnim državnim liderima Srbije velikosrpski kontekst izvor je političkih i državnih karijera, ali, kako ukazuje sve više poteza, i ključna determinanta državnoga djelovanja. U doglednoj budućnosti nije izvjesna promjena niti jedne od bitnih determinanti opetovanoga, u redefiniranoj formi, jačanja velikosrpstva niti borbe za regionalnu dominaciju strateških aktera. Posljedično, u predvidivoj budućnosti to nije zanemariv sigurnosni izazov Republici Hrvatskoj. Redefiniranje američke politike višestruki je izazov i za Republiku Hrvatsku. Odnos prema NATO-u i europskoj sigurnosti posljedično će utjecati i na Hrvatsku. No, Hrvatskoj su veći izazov moguće redefinicije američko-ruskih odnosa i prepuštanje Rusiji utjecaja od određenih interesnih područja. Nestabilno regionalno okružje Hrvatske koje je tradicionalno ruska interesna zona u budućnosti bi moglo postati i operacionalizirana ruska zona utjecaja. Hrvatska racionalna strateška politika nacionalne sigurnosti to mora prepoznati i strateški odgovoriti. Podjele u hrvatskom nacionalnom korpusu i hrvatskom društvu utemeljene su između ostaloga i na povijesnom nasljeđu. Hrvatska se dosad nije suočila sa svim dimenzijama vlastite i naslijeđene prošlosti. Jedna od njih posebno je bitna. Pitanje razrješenja političkih ubojstava nakon

1945. eminentno je pitanje nacionalne sigurnosti. U ime budućnosti, Hrvatska mora pokazati snagu i sposobnost suočavanja s najmračnijom stranom naslijeđene prošlosti.

Kako bi trebalo pristupiti svjetskim problemima koji generiraju krize kao što je ova aktualna europska imigrantska? Većina imigranata dolazi u Europu iz država koje nisu zahvaćene ratom, već je riječ o drukčijim oblicima kriza. Ako izuzmemo ratne izbjeglice i govorimo o ostalim vrstama imigranata, postoje oprečna mišljenja. Dok neki smatraju da bi bilo korisnije i efikasnije, kako za njihove domaće države tako i za Zapad, usredotočiti zapadna sredstva na poboljšanje uvjeta u kriznim državama (nasuprot zbrinjavanju njihovih iseljenika na našem tlu), drugi su mišljenja da strana pomoć ima učinak tek tada kada su u državama koje tu pomoć primaju na snazi snažne i djelotvorne institucije. Ima li Hrvatska utjecaj u tim procesima ili smo osuđeni na ulogu promatrača?

Kretanja stanovništva ili migracije nisu povijesna novost. Ona su uvijek indikator stanja u zemlji i područjima emigriranja i u zemlji i područjima imigriranja. Postoje otkada postoji čovječanstvo i igraju bitnu ulogu u oblikovanju svijeta kakvog poznajemo. Represija, sukobi, ratovi, socijalne disolucije, političke nestabilnosti i gospodarske nejednakosti oduvijek su generatori prekograničnih kretanja ljudi. Mnoge suvremene države proizvod su socijalnih i kulturalnih utjecaja ranijih kretanja stanovništva, dok tek nekolicina država predstavlja idealiziranu sliku homogenih država-nacija. Stručnjaci procjenjuju da migranti (prisilni i dobrovoljni) danas čine oko 3 posto svjetske populacije (cca 230 milijuna) i kada bi svi živjeli na jednom mjestu, bili bi peta najveća država na svijetu. No, ono što je posebno zabrinjavajuće jesu kretanja stanovništva pod prisilom. Izbjeglicama se uobičajeno nazivaju ljudi koji su zbog ratnih stanja, represija i kriznih žarišta prisiljeni napustiti svoje domove. Visoko povjerenstvo UN-a za izbjeglice (UNHCR) u svojem izvješću *Global Trends Forced Displacement in 2017* objavilo je da je u svijetu 68,5 milijuna ljudi koji su prisilno napustili svoje domove. Taj podatak dostatno govori o međunarodnoj (ne)sigurnosti. Migracije su ranije tretirane kao socijalni i ekonomski problem. Raspadom komunističkoga bloka i promjenom paradigmi međunarodne i nacionalne sigurnosti migracije se postupno smatraju i sigurnosnim problemom. Svoje mjesto na agendi sigurnosnih izazova definitivno su zauzele nakon brutalnoga terorističkoga udara na SAD 2001. godine. Štoviše, migracije su našle svoje mjesto u sferi

sekuritiziranih fenomena: određene su kao prijetnja egzistencijalnoga karaktera. U svojoj biti izbjegličke krize ipak su dominantno humanitarno pitanje, ali sa značajnim kratkoročnim i dugoročnim posljedicama za nacionalnu sigurnost niza država, europsku sigurnost te međunarodnu sigurnost. Sve te aspekte imamo prigodu svjedočiti i u recentnoj europskoj imigrantskoj krizi koja nije samo uzdrmala funkcionalne sposobnosti EU već dovela u pitanje i samu EU. Ključ za zaustavljanje izbjegličke krize jest rješavanje problema koji ih izazivaju. To je, barem kada je u pitanju turbulentno i složeno bliskoistočno područje, neizvjestan proces s još neizvjesnijim ishodima. Izgradnja nestabilnih i fragilnih država, jačanje njihovih institucionalnih kapaciteta uz razvojnu pomoć ključ je i za rješavanje ostalih tipova migracija s negativnim poticanjima.

Nedavno smo mogli svjedočiti iznimnom uspjehu hrvatske nogometne reprezentacije i u tih je nekoliko dana narod bio prilično jedinstven u svojem ponosu i osjećaju pripadnosti. Međutim, neki su mediji tih dana također upozoravali na negativan učinak nacionalnoga naboja. Je li trend u Europi gdje anti-establišment u obliku euroskeptične populističke desnice preuzima vlast prijetnja europskoj sigurnosti? U prosjeku, dobivaju li time takve države na jedinstvu ili se u njihovim društvima stvara dodatan razdor?

Na svjetskom prvenstvu dogodila se povijesna prekretnica, možda i stoljetni uspjeh. Uspjeh koji je na velika vrata vratio nadu, optimizam i vjeru da su i najviša dostignuća moguća. Hrvatska nogometna reprezentacija postala je kriterij uspjeha, postala je moćni brand, moćna institucija. Hrvatski su navijači bili besprijekorni, fascinantni, impozantni, pokazali su najpoželjniji model ponašanja. A kako biti drukčiji? Zlatko Dalić i reprezentacija su uzori, heroji s kojima su se navijači i hrvatski narod identificirali. A nacionalni je identitet najmoćniji oblik identifikacije, pripadanja i samopoštovanja. Nakon niza godina socijalne, političke, ekonomske, upravljačke, moralne i duhovne krize, disrupcije društva, socijalnih raskola, moralnoga rasapa, a sve su to kategorije nacionalne sigurnosti, narodu je jednostavno bio potreban osjećaj pripadnosti nečemu uspješnom, većem od njih samih. Zlatko Dalić i reprezentacija udarili su temelj početku, riječima znamenitoga Nelsona Mendele, „novoga domoljublja“, injektirali su novi DNK nacije. Navijači su, između ostaloga, nerijetko i prva linija na kojoj se mogu vidjeti društvena raspoloženja i promjene. Sada smo, nakon dva desetljeća, doživjeli novo buđenje nacije. Ti se događaji nacionalnoga

ponosa i znamenitosti možda mogu uspoređivati s Domovinskim ratom i oslobođenjem države te prvim posjetom Svetog Oca Hrvatskoj 1994. godine. Možda je erupcija nacionalnoga ponosa sada još i veća. Dokaz je to moći solidarnosti, zajedništva, profesionalizma, vjere u uspjeh, društvenoga povjerenja, aktiviranja svih socijalnih potencijala, svega onoga što je Hrvatskoj posljednjih desetljeća nedostajalo. Društvo bez toga teško može uspjeti. Nogomet se, u konačnici, pokazao kao moćni instrument ostvarenja nacionalnih interesa, jačanja nacionalnoga identiteta i međunarodnoga ugleda.

Terorizam je trajni gorući problem u svijetu. Sadiq Khan, gradonačelnik Londona, u rujnu prošle godine izjavio je da je pripremljenost građana na terorističke napade jednostavno neizbježan dio života u velikim gradovima. Trebamo li se pomiriti s tom činjenicom i prihvatiti da je riječ o svojevrsnoj lutriji, devijantnim pojedincima i uzdati se u naše obavještajne službe i policiju, ili je terorizam ipak dublji društveni fenomen kojemu se jasno i precizno može pristupiti na više razina i sistematski ga možda jednoga dana iskorijeniti?

Terorizam se ne događa slučajno. To je duboko ukorijenjeni strukturalni problem. Svaki od slučajeva terorizma jest *sui generis* slučaj. Svaki od slučajeva ima svoje uzroke. Terorizam je proizvod i rezultat međusobno višestruko isprepletene kombinacije niza čimbenika: povijesnih, političkih, socijalnih, kulturoloških, ideoloških, religijskih, gospodarskih, psiholoških. Dvostoljetno postojanje terorizma na sociopolitičkoj sceni očiti je dokaz da je riječ o postojanom i kontinuiranom fenomenu, vrlo otpornom na možebitno iskorjenjivanje. Početkom 21. stoljeća definitivno je zauzeo mjesto jednoga od središnjih pojmova sigurnosnoga, političkoga, stručnoga i socijalnoga diskursa i socijalne zbilje. To je kancerogeno oboljenje suvremenoga društva. Očito je da dosadašnje međunarodne i nacionalne protuterorističke strategije nisu donijele osobite rezultate: terorizam još uvijek nije iskorijenjen. Sasvim suprotno: terorizam je eskalirao, pri čemu Europa postaje jedno od središnjih poprišta terorističkih udara kao što je to bila i 1970-ih i 1980-ih godina. Stoga se suvremeni svijet nalazi pred izazovom preispitivanja postojećih protuterorističkih napora i definiranja novih sveobuhvatnih strategija za borbu protiv terorizma, strategija koje će biti sposobne iskorijeniti to suvremeno zlo. Terorizam je spoj politike i nasilja i uvijek predstavlja udar na politički i socijalni poredak. Terorizam je dokaz postojanja nasilne nelegalne i ilegalne opozicije u državi te izazov legitimitetu vlasti. Stoga će za

njegovo iskorjenjivanje biti neophodno eliminirati i uzroke koji dovode do terorizma. Isključiva usmjerenost na protuteror i sprječavanje budućih terorističkih udara represivnim mehanizmima država očigledno se pokazuju nedostatnima. Rješavanje problema uzroka terorizma za pojedine države i međunarodnu zajednicu bit će mnogo teže i mukotrpnije nego stvaranje koalicija za borbu protiv konkretnih terorističkih akata. U tom pogledu mnogo će teže biti postići jedinstvenost i suglasnost, a pitanje je i jesu li neke države u svijetu koje se suočavaju s terorizmom uopće i spremne na preispitivanje vlastitih politika i uzroka koji u svijetu uopće i u konkretnim državama dovode do terorizma. U tim okvirima, posebno eskalacije terorizma i inovativnosti terorističkih organizacija i strateškoga odabira meta, urbane sredine postaju središta udara: gotovo 75 % svih udara događa se u urbanim mjestima. Terorizam zaista postaje dio njihovih socijalnih procesa. Neučinkovitost protuterorističkih strategija u pogledu iskorjenjivanja terorizma, u relaciji s prethodno naznačenom činjenicom, razlog je za „depolitizaciju“ terorizma i njegovo tretiranje kao kriminala. Kriminal je dio društva i nemoguće ga je iskorijeniti. U protuterorističkom kompleksu takav pristup vodi ka usmjerenosti niza država na „navikavanje“ na terorizam i razvijanje protuterorističkih mehanizama za otpornost na terorizam, kako urbanih sredina tako i država. Naravno, ostaje pitanje sadržaja mehanizama otpornosti, kao i pitanje koja je to razina terorističke prijetnje „prihvatljiva“. Budući da je terorizam uvijek udar na politički i socijalni poredak, mnogim državama i društvima prihvatljiva je jedino eliminacija terorizma. To ostaje ozbiljno pitanje međunarodne sigurnosti i nacionalne sigurnosti država.

Jedno od područja vašega interesa je i teorija sukoba. Ako govorimo o nefizičkom sukobu, jasno je da se demokracija kao društveno uređenje temelji na određenoj vrsti sukoba interesnih skupina i možemo pretpostaviti da je određena doza sukoba ideja zdrava jer donosi napredak, međutim dojam je da se hrvatsko društvo nalazi na vrlo visokoj razini unutrašnjega sukoba koje seže do samih temeljnih vrijednosti pojedinaca i dovodi do nedostatka dijaloga te ima destruktivan učinak. Jesmo li mi kao Hrvati više ideološki podijeljeni od drugih europskih naroda (i ako jesmo, nije li to iznenađujuće, uzevši u obzir ranije spomenuti relativno visok stupanj kulturološke homogenosti?) ili su podjele u našem društvu samo naglašenije zbog frustracija uzrokovanih egzistencijalnom ugroženošću i nesigurnošću u budućnost dobrog dijela građana? Bi li bolje funkcioniranje

državnih institucija koje bi dovelo do pozitivnih pojava kao što su gospodarski rast, efikasna pravna država i zdravstvo moglo smanjiti značaj ideoloških razlika našega društva ili je riječ o složenijem problemu koji zahtijeva određenu „pomirbu“?

Demokratska politička utakmica i jest sukob različitosti: različitih ideja, programa, *policyja* i borbe za veći stupanj društvene podrške, odnosno za osvajanje vlasti za njihovu operacionalizaciju. Taj je sukob pozitivan ako se odvija u okviru legitimnoga i legalnoga poretka i ako su konačne orijentacije usmjerene na opće dobro i kvalitativni razvoj poretka. U uvjetima natjecanja i konkurentnosti, međusobne tolerancije, suradnje i međusobnoga uvažavanja različite vrijednosti i na njima formulirani interesi ne dovode se u pitanje od strane drugih. No, u suprotnom, dolazi do destruktivnoga, negativnoga sukoba. Različite vrijednosti i interesi pojedinaca, socijalnih i interesnih grupacija dovode u pitanje vrijednosti drugih te svoje interese pokušavaju ostvariti ugrožavajući vrijednosti i interese drugih. To je jedan od kontekstualnih razloga podijeljenosti hrvatskoga društva, koja nije samo ideološka. Politička patologija koja uključuje političku demagogiju, hipokriziju, političku paranoju, korupciju i manipulaciju također je pridonijela umjetnim podjelama u hrvatskom društvu. Takvi oblici ponašanja trebaju postati stvar prošlosti. Nezadovoljstvu i podjelama u hrvatskom društvu osobito je pridonijela sistemska korupcija, posebno upravljanje kadrovskim resursima koje nije temeljeno na sposobnosti, konkurentnosti i kompeticiji, jednakosti šanse i odgovornosti, već na partikularno-interesnoj podobnosti i nejednakosti. Za eliminaciju socijalnih podjela potrebno je upravljanje koje uključuje socijalnu pravednost, usmjerenost općem dobru, društvenu solidarnost, društveno i institucionalno povjerenje, aktiviranje ukupnih socijalnih potencijala, međusobno uvažavanje, poštivanje različitosti, društveni dijalog. U demokratskom političkom društvu na sceni mogu i trebaju djelovati politički suparnici, a ne međusobni mrzitelji i generatori društvenih podjela i stalnih kriza. Poseban izvor podjela u Hrvatskoj su događaji iz prošlosti. Nasušna su potreba hrvatskoga društva završetak prošlosti i okretanje budućnosti, osuda i kažnjavanje svih zločina i pijetet svim žrtvama tih zločina, kultura sjećanja, kultura zahvalnosti, posebno prema braniteljima i Domovinskom ratu, društveno priznanje neupitnih vrijednosti te liječenje sjećanja neugodne prošlosti.